

Sprokkels 3

Sprokkels 3

essays over ruimten voor het ervaringspreken

Gert R. Rebergen

Opgedragen aan Hans Vos en Baziël van Engelen.

Colofon

Schrijver

Gert R. Rebergen

Opmaak en omslagontwerp

Janneke van Eden

Uitgever

Brave New Books, Amsterdam

ISBN

9789402178500

Omslag

Foto omgeving Khorixas, Namibië

© Gert R. Rebergen

Zutphen, juli 2018

Alle rechten voorbehouden

Inhoudsopgave

Ter introductie pag. 9

Taal-gemeenschappen pag. 11

1. Kraakzindelijk
2. Plato's reserve
3. Psychiatrie & muziekdragers

Deel-gemeenschappen pag. 17

Deel-verwijzingen pag. 105

Bronnen pag. 135

Zoekwoorden pag. 145

Over de auteur pag. 149

Ter introductie

Dit boekje bevat een column, een lang en een korter essay.

Het bestaat uit een min of meer associatief gecomponeerd geheel van van-alles-en-nog-wat, dat samen (con-) doet staan (-sistent).

Column.

In de column reflecteren we op twee tekstuele pareltjes en de schier onverwoestbaar communicatiegranieten overtuiging dat het klotjesvolk op het niveau van Henk & Ingrid moet worden benaderd. Hoe edelaardig, hoe schijn-altruïstisch en ook hoe feodaal.

Lang.

In het lange essay ligt de bekende Strategische Planning & Control Cyclus (SP&C-cyclus) onder het vergrootglas. Daarbij maken we onderscheid tussen het op winstoptimalisatie gerichte Anglo-Amerikaanse en het op meervoudige waardecreatie gerichte Rijnlandse denk- en doekader. De kritische reflecties op beide kaders hebben ertoe geleid dat we een alternatief voor de SP&C-cyclus vonden, die we noemen: Afstemmings- en BesluitvormingsCyclus op Impact – de ABC-i.

De ABC-i beoogt onder meer:

- de krachtsverhouding tussen opdrachtgever (leidinggevende, baas) en opdrachtnemer (uitvoerende, horige) te relativeren;
- het ervaringspreken van zowel de leidinggevende als dat van de uitvoerende een eigen plek te geven;
- het tactische niveau te doen plaatshebben aan de overlegtafel tussen de behartigers van respectievelijk strategische en operationele & organisatorische en vakinhoudelijke zaken;
- een deel van de uitvoering volgens de principes van planning & control te benaderen, een ander deel daarvan los te maken en te richten op handlingsruimte om alternatieve bewegingen uit te proberen;
- voorbij de impliciete afrekencultuur van de SP&C-cyclus te komen.

Om inspiratie en ideeën op te doen, grasduinen we uitgebreid in intercultureel filosofische teksten behorend bij de dialoog tussen het westen (Europa, Amerika) en (zuidelijk) Afrika.

Kort.

In het kortere tweede essay zoeken we naar een momentum waarop het medisch wetenschaps- en deskundologisch vertoog medisch begrepen ziek-

ten zoals overgewicht en chronische vermoeidheid moet teruggeven aan het leven. Opdat er geen levenlange vermedicalisering wordt gepraktiseerd. Zo kan overgewicht aan het leven worden teruggegeven door zwaarwichtigheid niet per definitie als medisch probleem of object van preventieve health bonds te beschouwen.

Een andere kans geeft de wetenschappelijke bestudering van het ervaren en de tot spreken gebrachte ervaringen van mensen met chronische vermoeidheid vanuit het perspectief van het ervaringsvertoog. Dat ervaringspreken kan de richting wijzen tussen mogelijke medische en/of psychologische en/of sociale interventies.

Beoogde impact.

De essays staan in de schijnwerpers die in de boeken 'Sprokkels' en 'Sprokkels 2' zijn aangezet. In deze boeken staat het tot wasdom (uitgroei) te brengen ervaringsvertoog centraal.

- Opdat dat vertoog zich (in meer of mindere mate samen met de common sense) kan gaan meten met het wetenschaps- en deskundigenvertoog.
- Opdat ervaringsgemeenschappen worden her- en erkend in hun verenigd anders-zijn. Zoals Marlene van Niekerk dichtte: "thuis van landgenoten, weggevluchten, zij die sleutels zonder deuren in hun overhemdzak dragen, en altijd ballingklank herkennen – in Dublin, Frankfurt, Amsterdam – de blues die bressen in het borstbeen slaat en walvispluimen van verlangen uit het keelgat blaast.". ⁽¹⁾
- Opdat de acceptatiepatronen en tolerantiegrenzen omtrent het verenigd anders-zijn steeds al bricolierend en steeds weer opnieuw in gezamenlijkheid worden vastgesteld.

Maar nu wandelen we in een paar zinnen naar een conclusie die slotsom zonder afsluiting is. ⁽²⁾

¹ Marlene van Niekerk. Geciteerd in: J. Monna, Adempauze. Trouw Letter&Geest, 9 juni 2018

² Het begrip 'conclusie' is ontleend aan het Latijnse 'conclusio' dat 'afsluiting', 'slot', 'gevolg' en 'gevolgtrekking' betekent.

Taal-gemeenschappen

Een column.

1 Kraakzindelijk

Een gemeenteambtenaar die zich probeert te verplaatsen in de ontvanger van een gemeentelijk bericht, schijnt heel zeldzaam te zijn. Ambtenarentaal, bureaucratische zinnen, archaïsch taalgebruik, zijn doornen in ogen van burgers. Communicatie- en informatiewetenschappers hebben onder leiding van de hooggeleerde Carel Jansen dat bloedserieuze probleem met de Taal-Unie aangepakt door een prijs te geven voor een kraakheldere burgerbrief van een ambtenaar bij de gemeente Den Bosch.

Met deze prijs wil men de ambtenaar aansporen om tegen de gemeentelijke bazen te zeggen dat er leesbare brieven geschreven moeten worden. Bij de top in de organisatie ligt de schuld. Het beleid moet langs zoveel poppetjes gaan, dat je uiteindelijk een tekst krijgt vol politieke en bestuurlijke compromissen. ⁽³⁾

‘Kraakhelder’ betekent bij deze wetenschappers dat de nuances worden ingewisseld voor taal die zij zelf leesbaar achten voor het klotjesvolk. Hoe nobel, altruïstisch en ook feodaal is het, om het domme burgermanspubliek, de verburgerlijkte lagen van de maatschappij, de slaafse consumenten, de mensen die zich niet voor sociaal-culturele zaken interesseren, op hun eigen niveau te benaderen.

Het is kennelijk bij de betrokken wetenschappers en de TaalUnie niet opgekomen dat de ambtenaren in een specifieke taalgemeenschap figureren die anders is dan de taalgemeenschappen waarin anderen dominant vertoeven. Beter gezegd, als ambtenaar vertoeven ambtenaren in een ambtelijke taalgemeenschap, maar als partner of als moeder/vader vertoeven diezelfde mensen niet in dezelfde taalgemeenschap. Taalgemeenschappen zijn deelgemeenschappen. Het voorvoegsel ‘deel’ verwijst niet naar een geheel als de optelsom van alle delen, simpelweg omdat een dergelijk ‘geheel’ niet bestaat. ‘Deel’ verwijst naar ‘voor dit moment’ (tijdelijk) en ‘in deze context’ (ruimtegebonden).

Om juridische of sociale complicaties van communicatie tussen de lokale overheid en een burger te voorkomen, kunnen nuances niet worden weggelaten. Dat nuances de zaak onmiskenbaar compliceren, is geen nieuws, maar dat boodschappen eenvoudiger worden door nuances weg te laten, is de toegangsdeur tot manipulaties. Nuances inleveren omwille van de leesbaar-

³ E. Walstra, Prijzenslag (6): Duidelijke ambtenaar is redder democratie. Binnenlands Bestuur, 17 mei 2018

heid, is als het wegstrepen van alle mogelijke kleurtinten tussen wit en grijs, en grijs en zwart. De werkelijkheid is echter puur zwart noch puur wit noch puur grijs. Omdat er geen pure tinten bestaan.

Waarom schrijven we niet een brief in de taal van verschillende taalgemeenschappen? In de taal van het gemeentelijk apparaat waarin de beleidsmatige, juridische en hiërarchische 'curiositeiten' herkenbaar zijn, naast een samenvatting van de hoofdlijn van de boodschap in een volkseigen volkseditie? Zet er dan wel even bij dat er alleen maar rechten ontleend kunnen worden aan de kennisgeving vol nuances en ingewikkeldheden. Dan kan de burger zelf besluiten of zij/hij zich vrolijk wil maken over de taal van de gemeentelijke taalgemeenschap of zich wil beperken tot de snel te consumeren volkseditie.

Voor de, door de Taalstaat ⁽⁴⁾ of zo, nog in te stellen 'Hoofdprijs van de taalgemeenschappen', dragen wij de op 9 maart 2018 uitgesproken inaugurele rede van prof. dr. Maria van den Muijsenbergh voor. ⁽⁵⁾ De rede bestaat uit 18 pagina's, inclusief 113 voetnoten. Daarna wordt de oratie nog eens dunnetjes overgedaan in een zo te noemen volkseditie, bestaande uit 7 pagina's met grote letters, veel witregels en geen voetnoten.

Wij denken dat elke wetenschapper zal begrijpen dat de wetenschappelijke waarde van de oratie vooral in de 18 pagina's tellende vorm naar voren komt. Het klootjesvolk zal daarentegen begrijpen dat de wetenschappelijke onderbouwing van de 7 pagina's tellende vorm minder sterk zal zijn dan de eerste. Dat hoeft Van Muijsenbergh er niet bij te vermelden; de ambtenaar die in twee brieven met de burger communiceert, hoogstwaarschijnlijk ook niet. Kraakzinnelijk, toch?

Zo begrijpen we dat dhr. Hans Alders een voor een buitenstaander onleesbare brief aan minister Eric Wiebes stuurt om laatstgenoemde duidelijk te maken dat hij zijn klusje in Groningen niet langer kan en wil uitvoeren. De brief is volledig ingeschreven in de taalgemeenschap van politici en de hooggeplaatste ambtenarij. ⁽⁶⁾ Waarom Alders voor deze brief door journalisten te kakken wordt gezet, getuigt van weinig respect voor die taalgemeenschap. Een (wat ons betreft) goede journalist zou de ambtelijke taal respec-

⁴ <https://www.nporadio1.nl/de-taalstaat>

⁵ M. van Muijsenbergh, Verschil moet er zijn! Oratie Radboud Universiteit, Nijmegen, 9 maart 2018

⁶ <https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/publicaties/2018/05/30/-brief-ncg-hans-alder>

teren en analyseren, vervolgens uitleggen waarom Alders zo'n brief aan de minister moet schrijven en ten slotte aan de buitenstaanders de kwintessens voorschotelen, al dan niet gelardeerd met een mening over de kwintessens.

Een goede ambtenaar (zoals dhr. Hans Alders ongetwijfeld was/is) zou een tweede brief kunnen (laten) schrijven waarin de inhoud van de brief voor de buitenstaander in kort bestek de revue passeert.

2 Plato's reserve

Van een geheel andere orde maar zeker zo opvallend, lezen we een verklaring in een dun boekje geschreven door prof. dr. D. Loenen. In dit boekje staat een voordracht die Loenen op 23 oktober 1954 in Amsterdam hield. In een voorwoordje schrijft Loenen dat de voordracht het resultaat is "van de ingrijpende omwerking van een artikel door mij geschreven in het 'Tijdschrift voor Wijsbegeerte', 1929, pag. 198 – 213. Het bleek mij, dat ik daarin allerlei slordigheden had begaan en hier en daar ook onjuiste en voorbarige conclusies had getrokken." (7)

Een dergelijk geluid van een wetenschapper is even zeldzaam als een ambtenaar die zich in de burger verplaatst.

3 Psychiatrie & muziekdragers

Ter afsluiting een mooi staaltje van een gloednieuwe wetenschapper, die zich schaamteloos wetenschappelijk en geestig probeert uit te laten over het aanbod van muziek. In een proefschrift over pijn op de borst in de eerstelijnszorg luidt stelling 10: "Het behandelen van psychiatrische aandoeningen kan leiden tot kwalitatief minder aanbod in de platenzaak." (8) Hoe deze stelling te lezen? Als verwijzing naar het vermoeden van een (causale) relatie in de muzieksmaak tussen een psychiatrische aandoening en bepaalde muzieksoorten? Of naar het vermoeden van een verwantschap tussen

⁷ D. Loenen, Plato's reserve tegenover het actieve staatsleven. De Beuk, Amsterdam, 1955

⁸ R. Willemsen, Assessing chest pain in primary care. Proefschrift, Un. Press Maastricht, 23 maart 2018

idiotie bij mensen en muzikale idiotie? Of als een voorbeeld dat wetenschappelijke humor samenvalt met patselige kroeggrapjes?

Geestig? Och, deze ene stelling zou, in tegenstelling tot het proefschrift waartoe de stelling behoort, een uitgebreide filosofische en epistemologische deconstructie waardig zijn. Maar we kunnen de lezer nu al met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid melden dat we met deze kersverse dr. ten aanzien van het ervaringsvertoog geen steek verder komen.

